

Sygn. akt II UK 297/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Z. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem P. Spółka z o.o. w N.

o przeniesienie odpowiedzialności za zaległe składki na członka zarządu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 września 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 29 stycznia 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 29 stycznia 2014 r. uwzględnił apelację pozwanego i zmienił wyrok Sądu Okręgowego w W. z 27 kwietnia 2012 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie Z. W. od decyzji pozwanego z 21 lutego 2006 r., obciążających go odpowiedzialnością za składki na ubezpieczenia społeczne,

zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych niezapłacone przez spółkę z o.o. P. w N. w okresie gdy pełnił funkcję w zarządzie spółki do 28 lutego 2002 r.

Spółka prowadziła działalność od 1994 r. Skarżący był prezesem spółki do 16 lipca 1997 r. Prokurentem i udziałowcem był T. M. Spółka posiadała restauracje, kwiaciarnie, sklepy, lokale. W 2000 r. zaczęły się zaległości w płatnościach w tym składek. Pieniądze przywożono z punktów do biura i częściowo regulowano należności. W 2001 r. zlikwidowano duży sklep. T. M. otrzymał odstępnę. W chwili odejścia skarżącego, w lutym 2002 r., spółka miała majątek na który składały się wyposażenie placówek, samochód dostawczy i osobowy w leasingu. Pozwany prowadził egzekucje składek z rachunków bankowych lecz bezskuteczne wobec braku środków i likwidacji rachunku w czerwcu 2002 r. Naczelnik US w W. 31 maja 2006 r. umorzył postępowanie egzekucyjne wobec bezskuteczności egzekucji prowadzonej z majątku spółki. Ustalono, że od około 2 lat spółka nie prowadzi działalności i nie pozostawiła majątku z którego można byłoby prowadzić egzekucję. Pozwany prowadził także własną egzekucję, w której zajęcia zwracano wobec likwidacji rachunku spółki. Nieskuteczne były egzekucje także z innych rachunków bankowych w 2005 r. i w 2006 r. Sąd Okręgowy uwzględnił odwołanie skarżącego zasadniczo z tego względu, że decyzje przenoszące odpowiedzialność za składki zostały wydane przed umorzeniem egzekucji w maju 2006 r.

Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku dokonał odmiennej oceny. Ustalił, iż już na początku 2001 r. brakowało środków na wszystkie płatności. Punkty handlowe spółki znajdowały się w wynajmowanych lokalach. Spółka nie miała własnego lokalu, nawet siedziba firmy mieściła się w lokalu wynajmowanym od T. M. Samochody były w leasingu i jedynym majątkiem było wyposażenie placówek handlowych, które systematycznie w 2001 r. ulegały likwidacji. Nie było więc potencjalnego majątku, który mógłby podlegać egzekucji. Wynika to z analizy akt egzekucyjnych Urzędu Skarbowego w W. Pozwany kierował tam wnioski egzekucyjne w 2002 r. Poborca skarbowy 29 marca 2004 r. raportował, że w siedzibie spółki nikogo nie zastał, zaś biuro firmy było zamknięte od kilku miesięcy. Wcześniej zamknięte zostały rachunki bankowe. Egzekucję formalnie umorzono w czerwcu 2006 r. W uzasadnieniu podano, że spółka od lat nie prowadzi

działalności, nie pozostawiła majątku, wobec którego można byłoby prowadzić postępowanie egzekucyjne. Sąd Apelacyjny stwierdził, że zostały spełnione przesłanki odpowiedzialności skarżącego za składki na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Egzekucja była bezskuteczna w czasie wydania decyzji i oceny tej nie zmienia dopiero późniejsze umorzenie postępowania. W uzasadnieniu tej argumentacji Sąd Apelacyjny odwołał się do orzecznictwa Sądu Najwyższego. Wierzyciel może wykazać bezskuteczność egzekucji także w okresie, kiedy jeszcze formalnie się toczy. Bezskuteczność egzekucji potwierdza treść akt egzekucyjnych prowadzonych przez US w W. Egzekucja była prowadzona nieprzerwanie od 2002 r. Bezskuteczność egzekucji należy łączyć ze stanem faktycznym, gdy zachodzi niemożliwość wyegzekwowania należności a nie z postanowieniem o jej umorzeniu. Skarżący nie wykazał przesłanek uwalniających od odpowiedzialności, w szczególności nie wskazał mienia, z którego egzekucja umożliwiałaby zaspokojenie zaległości składkowych spółki w znacznej części. W sprawie nie przeprowadzono dowodu z zeznań świadka T. M. z uwagi na brak jego adresu oraz cofnięcia przez skarżącego wniosku o przesłuchanie tego świadka.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie: 1) art. 116 § 1 Op w związku z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że: a) organ rentowy wykazał pozytywną przesłankę określoną w art. 116 § 1 Op – bezskuteczność egzekucji zaległości składkowych z majątku spółki, podczas gdy egzekucja kierowana była tylko do części majątku spółki (rachunku bankowego) i nie uzyskano zaspokojenia zobowiązań, a jednocześnie nie wykorzystano innych sposobów egzekucji, nie czyniąc nawet próby ich podjęcia; b) skarżący, jako prezes zarządu spółki, nie wykazał okoliczności zwalniających go z odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki przez brak staranności działania jako członek jej zarządu i niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki w odpowiednim czasie, podczas gdy skarżący wykazał, że w okresie sprawowania funkcji członka zarządu, według jego wiedzy, spółka była w dobrej kondycji finansowej a zatem nie istniały podstawy do ogłoszenia upadłości spółki, a on sam nie miał wpływu na wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości z powodu okoliczności

zewnątrznych, tj. sprawowania faktycznej kontroli nad wszystkimi sprawami finansowymi spółki przez prokurenta T. M.; 2) art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez niedokonanie wszechstronnych ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy i analizy całego materiału dowodnego w sprawie, w szczególności poprzez pominięcie niewykazania przez organ rentowy bezskuteczności egzekucji oraz nieprzedstawienia przez organ rentowy na żądanie Sądu Okręgowego pełnych akt prowadzonego postępowania egzekucyjnego oraz całkowite pominięcie zeznań świadków [...], dotyczących sposobu podejmowania decyzji finansowych w spółce, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Apelacyjny do błędnego ustalenia, iż skarżący ponosi odpowiedzialność za niezapłacone składki na ubezpieczenie należne organowi rentowemu, mimo iż całokształt materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie przez Sąd Apelacyjny a także sądy poprzednio rozpoznające sprawę, nie pozwalał na przyjęcie, iż skarżący w czasie pełnienia przez niego funkcji prezesa zarządu spółki ponosi odpowiedzialność za niezapłacone składki na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz fundusz pracy i gwarantowanych świadczeń pracowniczych oraz ustalenie, iż skarżący nie wykazał, iż uwolnił się od tej odpowiedzialności spełniając przesłanki określone w art. 116 Op.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne i dlatego została oddalona.

Zarzut procesowy, gdyż odwołuje się tylko do art. 233 § 1 k.p.c., w sytuacji gdy skarga przysługuje od prawomocnego wyroku i podlega rozpoznaniu tylko w granicach jej zarzutów (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). W rozpoznaniu skargi zachodzi związanie ustaleniami stanu faktycznego, na którym oparto zaskarżony wyrok (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Granicę ustaleń stanu faktycznego stanowi więc zakończenie postępowania przed sądem powszechnym. Przepis art. 233 § 1 k.p.c. bezpośrednio odnosi się do oceny dowodów i dlatego w orzecznictwie zasadnie przyjmuje się, że nie może stanowić samodzielnej podstawy zarzutu procesowego wobec ograniczenia wynikającego z art. 398³ § 3 k.p.c. Nie można stwierdzić naruszenia zasad logiki w ocenie dowodów i w ustaleniu stanu faktycznego.

Innych zarzutów procesowych skarżący nie stawia, w szczególności nie zarzuca naruszenia art. 217 k.p.c. i braku dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności przed wyrokiem albo art. 227 k.p.c. w związku z art. 232 k.p.c., czyli pominięcia dowodów na fakty istotne w sprawie. Brak jest też zarzutu pominięcia zebranego w sprawie materiału dowodowego, czyli naruszenia art. 382 k.p.c.

Sprawa była dwukrotnie rozpoznawana przez Sądy powszechne. Sąd Apelacyjny wbrew zarzutowi skarżącego uzyskał akta postępowania egzekucyjnego i przeprowadził z nich dowód na okoliczność prowadzonej egzekucji i jej bezskuteczności. Nie zostały pominięte również zeznania świadków wskazanych w zarzucie skargi. Ustalenia faktyczne na podstawie tych zeznań należały do Sądu powszechnego (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Negatywna ocena zarzutu procesowego oznacza, że w ocenie zarzutów materialnych skargi wiąże ustalenie faktyczne o bezskuteczności egzekucji. Bezskuteczność egzekucji to sytuacja obiektywna, czyli nie ma znaczenia, że postanowienie o umorzeniu egzekucji zostało wydane już po decyzji obciążającej skazanego za składki spółki. W orzecznictwie zasadnie przyjmuje się, że bezskuteczność egzekucji może być wykazana nie tylko na podstawie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, ale także w inny sposób, który nie poddaje w wątpliwość oceny, że środki majątkowe podmiotu nie wystarczają na zaspokojenie istotnej (znaczej) części dług (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2014 r., I UK 437/13; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 marca 2014 r., I GSK 1024/12). W szczególności w uzasadnieniu uchwały składu powiększonego Sądu Najwyższego z 13 maja 2009 r., I UZP 4/09 ustalono stanowisko, że stan bezskuteczności egzekucji może być także stwierdzony w toku egzekucji administracyjnej lub sądowej na podstawie okoliczności wynikających z czynności przeprowadzonych w postępowaniu egzekucyjnym, które podlegają weryfikacji sądowej. Innymi słowy późniejszy termin postanowienia o umorzeniu egzekucji nie wykluczał ustalenia w sprawie, że decyzja obciążająca skarżącego za składki spółki wynikała z zasadnego stwierdzenia przez wierzyiciela bezskutecznej egzekucji, czyli braku majątku z którego można zaspokoić zaległe składki w znacznej części. Nie można stwierdzić, że postanowienie o umorzeniu egzekucji

jest zawsze dowodem bezskutecznej egzekucji. Wszak nie byłoby podstaw do obciążania odpowiedzialnością, gdyby się okazało, że postanowienie o umorzeniu egzekucji nie potwierdzało faktycznej bezskuteczności egzekucji (braku majątku). Postanowienia organów egzekucyjnych odwołują się do określonych czynności egzekucyjnych a te mogą być kontrolowane. Postanowienie o umorzeniu egzekucji może stanowić uzasadnienie dla domniemania bezskuteczności egzekucji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2006 r., I UK 153/06, OSNP 2008 nr 1-2, poz. 22), jednak podlega ono weryfikacji. Ujmując syntetycznie, późniejsza data postanowienia o umorzeniu egzekucji nie oznacza, że dopiero wówczas zaistniała bezskuteczność egzekucji jako przesłanka odpowiedzialności na podstawie art. 116 Op.

Weryfikacja w tym zakresie nie została pozytywnie przeprowadzona przez skarżącego, który nie wskazał mienia spółki na zaspokojenie wierzyciela w znacznej części. Nie decyduje stan majątku z chwili pełnienia funkcji, lecz późniejszy, czyli z chwili wydania decyzji i także etapu sądowego postępowania odwoławczego. Organ rentowy może wydać decyzję do upływu przedawnienia odpowiedzialności. Oznacza to, że bezskuteczność egzekucji składek ustala się także w okresie gdy skarżący nie pełnił już funkcji w zarządzie spółki. W tym wyraża się ryzyko odpowiedzialności członka zarządu za składki. Jeżeli składki nie były płacone na bieżąco, to były członek zarządu może być obciążony za składki w późniejszym okresie, czyli nawet gdy zmianie ulegnie sytuacja majątkowa spółki. Wówczas były prezes spółki jest też w gorszej sytuacji, gdyż tylko realnie i konkretnie wskazane mienie mogłoby prowadzić do uwolnienia od odpowiedzialności. Majątku takiego nie ustalono i skarżący w ramach dopuszczalnej egzoneracji z art. 116 § 1 pkt 2 Op mienia takiego nie wskazał.

Traci więc na znaczeniu zarzut materialny, że egzekucję skierowano tylko do części majątku, czyli rachunków bankowych. Nie oznacza to naruszenia art. 116 § 1 Op, gdyż egzekucja nie mogła zostać skierowana do innego majątku, albowiem takiego nie było (nie ustalono). W sprawie spółka miała status zainteresowanej, jednak już choćby z doręczeń wynika, że nie działa (nie prowadzi działalności). Stwierdził to organ egzekucyjny w 2004 r. Potwierdzają to ustalenia faktyczne wskazujące, że doszło do ograniczenia działalności, wpierw stopniowo po utracie

przez skarżącego funkcji, co wyrażało się między innymi w określonej sprzedaży, z której środki nie zostały przeznaczone na spłatę zaległości i potem wygaszenia działalności przed wydaniem decyzji. Ustalono w sprawie, że na rachunku bankowym nie było środków już w 2002 r. i spółka nie miała majątku (nieruchomości, ruchomości, wierzytelności), który pozwalałby na skuteczną egzekucję i zaspokojenie długu. Spełniona była więc przesłanka odpowiedzialności skarżącego, czyli pierwotna bezskuteczność egzekucji skierowanej do spółki.

Nie jest zasadny drugi zarzut materialny, skoro warunkiem odpowiedzialności na podstawie art. 116 § 1 jest tylko bezskuteczność egzekucji i pełnienie funkcji w zarządzie w okresie, w którym spółka nie zapłaciła składek. Bez znaczenia jest zatem wskazanie, że powinna zostać ogłoszona upadłość. Nie jest to przesłanka pozytywna odpowiedzialności. Do upadłości jako przesłanki zwalniającej może odwoływać się skarżący na podstawie art. 116 § 1 pkt 1 Op, jednak w tej sprawie twierdził, że w okresie pełnienia przezeń funkcji upadłość nie była konieczna. Nie odwoływał się więc do wyłączenia odpowiedzialności ze względu na upadłość. Natomiast kwestia „sprawowania faktycznej kontroli nad wszystkimi sprawami finansowymi spółki przez prokurenta T. M.” nie ma znaczenia, gdyż nawet gdyby tak było, to skarżący ponosi własną odpowiedzialność jako członek zarządu spółki. Jego też obciążałoby zgłoszenie upadłości, gdyby zaistniały podstawy.

Resumując, skarżący błędnie zakłada i argumentuje, że bezskuteczności egzekucji dowodzi tylko postanowienie o umorzeniu egzekucji, w sytuacji gdy ustalono brak majątku i z tej przyczyny egzekucja była faktycznie bezskuteczna. Potwierdza to brak majątku, likwidacja rachunków bankowych i działalności, stwierdzone przez organ egzekucyjny w 2004 r., czyli przed wydaniem decyzji. Nieuprawnione jest też zapatrywanie, że odpowiedzialność ocenia się wedle majątku z czasu pełnienia funkcji w zarządzie spółki, gdyż decyduje bezskuteczność egzekucji ograniczona terminem przedawnienia odpowiedzialności.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

